

Omgeving belangrijker dan voorzieningen

Van traditioneel dorp naar woondorp

Traditionele dorpsgemeenschappen veranderen in 'woondorpen'. Daarmee verandert ook welke kenmerken een dorp leefbaar maken, stelt onderzoeker Frans Thissen. Voorzieningen zijn niet meer zaligmakend, de woonomgeving speelt een steeds grotere rol, blijkt uit onderzoek. Plattelandsgemeentes zullen pijnlijke keuzes moeten maken over de voorzieningen. Bijvoorbeeld over in welke kern de basisschool behouden blijft en in welke niet.

Het idee leeft dat het dorpsleven achteruit gaat, dat voorzieningen wegwijnen, de lokale werkeloosheid toeneemt en de lokale woningmarkt niet voorziet in de wensen van de dorpsbewoners. Volgens onderzoek klopt dat beeld niet. In de vijftien dorpskernen van gemeente Borsele bijvoorbeeld heerst een goed leefklimaat. Dat blijkt uit onderzoek van de Universiteit van Amsterdam (UvA) en het Zeeuws instituut voor sociale en culturele ontwikkeling Scoop.

Het beeld van wegwijnende dorpen is een verouderd beeld van het dorpsleven, vindt sociaal-geograaf Frans Thissen van de UvA, medeauteur van het onderzoeksrapport. In de afgelopen twintig jaar zijn de Nederlandse dorpen veranderd van wat hij noemt 'autonome dorpen' naar 'woondorpen'. Het autonome dorp staat daarbij voor een samenleving die gebouwd is op traditie, een samenleving van mensen die in het dorp zijn opgegroeid, en op het dorp

zelf zijn gericht. Het woondorp heeft een heel andere samenleving, een waarin mensen zich vestigen omdat de woonomgeving er aantrekkelijk is, een samenleving van mensen die ergens anders werken en ook voor de voorzieningen niet op het dorp zijn aangewezen.

Dominee

Ergens tussen deze twee dorpsbeelden zit de werkelijkheid, blijkt uit het onderzoek

in Borsele. Elke dorpskern heeft zijn eigen karakter, en de verschillen binnen een gemeente blijken groot. Zo is binnen de gemeente Borsele het dorp Borssele - met dubbel s - een relatief autonoom dorp, dat ligt weggestopt tegen het havengebied van Vlissingen aan. Thissen: 'Mensen zijn daar op lokale voorzieningen georiënteerd, op de eigen school, de eigen dominee.' Het dorp Nisse is een goed voorbeeld van een woondorp. 'Het is één van de mooiste plekken van de regio en vormt een mooi woonmilieu.'

Het onderzoek van de UvA en Scoop geeft een beeld van de verschillen in samenlevingsvormen in de gemeente Borsele. De onderzoekers concentreerden zich op de sociale infrastructuur en leefbaarheid in de kernen, mede aan de hand van acht kenmerken: culturele voorzieningen en verenigingsleven, bereikbaarheid, onderwijs, bedrijvigheid, sport, horeca, financiële dienstverlening en zorg. De scores op deze kenmerken zeggen echter niet alles over de leefbaarheid in de dorpen, want die wordt in elk dorp anders ervaren.

Voorzieningen

Het onderzoek maakt ook zichtbaar dat autonome dorpen veranderen in woondorp, overigens met wisselend succes. Thissen: 'Landschappelijk aantrekkelijke dorpen zoals Nisse, waar mensen met geld komen wonen om te genieten, ontwikkelen zich met succes tot woondorp. Maar dorpen in de Nieuwlandpolders, die tegen de haven van Vlissingen aanliggen, hebben veel meer moeite met hun ontwikkeling als woondorp. Nieuwe vormen van sociale samenhang ontwikkelen zich daar moeilijker.'

Beleidsmakers en bestuurders moeten met die verschillen rekening houden, denkt Thissen. Te meer daar plattelandsgemeentes in de toekomst niet zullen ontkomen aan het nemen van pijnlijke keuzes over voorzieningen. 'Het idee dat in Borsele bijvoorbeeld sterk leeft, is dat er in elk dorp een basisschool hoort te zijn', vertelt Thissen. 'Dat is met de veranderende bevolkingssamenstelling niet meer vol te houden. Het aantal schoolgaande kinderen zal tot 2020 met achttien procent afnemen. De gemeente heeft de afgelopen jaren alles uit de kast gehaald om deze voorzieningen in stand te houden, maar zal in de toekomst toch een politieke keuze moeten maken in welke kern de school behouden blijft en in welke niet.'

Basisschool

De trend van het autonome dorp naar het woondorp brengt volgens Thissen met zich mee dat de woonomgeving een steeds grotere rol gaat spelen voor de ervaren leefbaarheid van de dorpen. Inwoners van

Foto: Sandra de Heij

'De betrokkenheid van dorpsbewoners komt niet meer voort uit de tradities van het dorp, maar uit de woonomgeving'

een dorp als Nisse wonen daar vooral om de landschappelijke schoonheid en de rust, en verwachten van een gemeente dat die daar ook in investeert. De dorpsbewoners die het autonome dorp als referentiekader hebben, zullen eerder meer voorzieningen willen.

In het dorpsbeleid gaat het er dus niet meer alleen om te zoeken naar oplossingen voor de lokale voorzieningen, de lokale werkgelegenheid en de lokale woningmarkt. Het gaat nu om regionaal beleid, waarin dorpskernen in hun context worden geplaatst. Pijnlijke keuzes over bijvoorbeeld een basisschool in de dorpskern, zullen in die context gemaakt moeten worden.

Het onderzoek geeft daar volgens Thissen wel aanwijzingen voor. 'Je kunt beleid voeren op het verbeteren van de zelfredzaamheid van de minder mobiele bewoners. Dat hoeft geen dorpenbeleid te zijn, het gaat om het bereik van de inwoners, niet om de bereikbaarheid. En je kunt zorg dragen voor de voorzieningen die belangrijk zijn voor het dorp als sociale gemeenschap, plekken waar mensen gemeenschapsinitiatieven kunnen ontwikkelen. Ook moet je oog hebben voor de voorzieningen die geen voorwaarde maar juist het resultaat zijn van de leefbaarheid van een dorp, bijvoorbeeld voor zoiets als het schaapscheerdersfeest in Nisse.'

Feitelijk komt het neer op een regionaal beleid dat is gebaseerd op de lokale woonfunctie en zich richt op het verbeteren van het bereik van vervoersafhankelijke groepen, het ontwikkelen van nieuwe vormen van gemeenschapszin en het eigen initiatief van dorpsbewoners.

Vooraf dat laatste vindt Thissen belangrijk. Want wil je in dorpen de leefbaarheid en zelfredzaamheid verbeteren, dan zul je vooral moeten zorgen dat bewoners

die steeds meer onafhankelijk zijn van de dorpsvoorzieningen wel initiatieven ontplooiën in het dorpsleven. 'De betrokkenheid van dorpsbewoners komt niet meer voort uit de tradities van het autonome dorp, maar uit de woonomgeving.' Dat betekent bijvoorbeeld dat er in sommige dorpskernen een plek moet zijn waar bewoners samen dingen kunnen organiseren, maar ook waar ze elkaar op een zaterdag kunnen ontmoeten. En waar je voorzieningen concentreert, moet je plekken creëren met inhoud en ruimtelijke kwaliteit. Daar profiteren bewoners uit andere dorpen ook van.

M. van der Meer, F. Thissen, J. Droogleevert Fortuijn, Inge v.d. Tak & D. v.d. Wouw (2008), *De sociale draagkracht van dorpen in Borsele; Leefbaarheid, sociale cohesie en community care in kleine dorpen*. AMIDSt - UvA, Amsterdam, ISBN 9075246810

Er wordt in Nederland veel waardevol onderzoek uitgevoerd waar vervolgens relatief weinig mee gebeurt. Het Netwerk Platteland wil in de komende jaren onderzoek voor het voetlicht brengen dat nuttig kan zijn voor mensen die zich bezighouden met plattelandsonwikkeling. Dat willen we onder meer doen met artikelen, zoals het artikel op deze pagina's, bijeenkomsten en websitepagina's. Meer nieuws volgt op onze website www.netwerkplatteland.nl